

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE

Ny lagstiftning om tjänstledighet för politiska förtroendeuppdrag

1998-99

nr 10
FR nr 13

SAMMANFATTNING

Landskapsstyrelsens förslag

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar en ny lag om tjänstledighet för uppdrag som riksdagsman, lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen samt en anslutande ändring av tjänstemannalagen. Enligt förslaget skulle samma regler för tjänstledighet gälla för alla kategorier av landskapstjänstemän. Tjänstledigheten skulle vara begränsad till en mandatperiod, dock så att ny tjänstledighet kan medges efter det att minst två mandatperioder förflutit sedan föregående tjänstledighet. Förslaget syftar till att minska skillnaden mellan offentligrättsligt och privaträttsligt anställdas ställning.

Framställningen är en omarbetad version av en tidigare framställning som återkallades av landskapsstyrelsen i januari 1999.

Utskottets förslag

Utskottet föreslår att lagförslagen antas med några mindre preciseringar.

UTSKOTTETS SYNPUNKTER

Allmän motivering

Ärendets tidigare behandling

Landskapsstyrelsen överlämnade i början av höstsessionen 1998 en framställning med förslag till begränsningar av rätten till tjänstledighet för politiska förtroendeuppdrag (FR nr 1/1998-99). Lagutskottet behandlade framställningen i sitt betänkande nr 2/1998-99, där utskottet föreslog en genomgripande ändring av lagtexten. Vid ärendets andra behandling den 30 december 1998 beslöt lagtinget inbegära ett nytt betänkande i ärendet av lagutskottet. Landskapsstyrelsen beslöt emellertid den 21 januari 1999 att återkalla framställningen, varför lagtingets behandling av ärendet avbröts.

Utskottet hänvisar beträffande ärendets bakgrund samt sina allmänna utgångspunkter för behandlingen av lagförslagen till betänkandet nr 2/1998-99.

Utskottets ställningstaganden till den nya framställningen

Det nya förslaget till landskapslag om tjänstledighet för uppdrag som riksdagsman,

lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen skiljer sig från det förslag utskottet vid den föregående behandlingen utarbetade närmast beträffande 1 § som nu föreslås ytterligare preciserad. Enligt framställningen begränsas tjänstledigheten för i lagen avsedda politiska uppdrag till en mandatperiod. Med en mandatperiod avser landskapsstyrelsen den fyraårsperiod som uppdragen som riksdagsman eller lagtingsledamot normalt omfattar. Tjänstledigheten för uppdrag som medlem av landskapsstyrelsen förutsätts sålunda följa mandatperioden för lagtinget. En tjänsteman som varit tjänstledig under kortare tid än en mandatperiod (exempelvis i samband med att han eller hon inträtt som ersättare i lagtinget) skulle därefter ha rätt till tjänstledighet för en full mandatperiod. Lagförslaget ger också möjlighet för en tjänsteman att en andra gång beviljas tjänstledighet om minst två mandatperioder förflutit efter den föregående tjänstledigheten.

Utskottet finner att landskapsstyrelsens förnyade framställning i huvudsak motsvarar de synpunkter utskottet anförde i sitt betänkande nr 2/1998-99. De preciseringar och omarbetningar som landskapsstyrelsen ytterligare föreslagit finner utskottet motiverade och ändamålsenliga. Utskottet tillstyrker därför framställningen, dock så att 1 § i det första lagförslaget föreslås ytterligare preciserad vad gäller mandatperioden för medlemmar i landskapsstyrelsen.

Utskottet upprepar sitt konstaterande från behandlingen av framställningen nr 1/1998-99 att det föreliggande förslaget inte inskränker parternas avtalsfrihet. Det är sålunda möjligt att genom tjänstekollektivavtal överenskomma om regler för tjänstledighet för politiska uppdrag som avviker från den föreslagna lagstiftningen.

Utskottets beslut att uppta landskapsstyrelsens framställning till detaljbehandling har tillkommit efter omröstning (3-2), varvid beslutet biträtts av vice ordföranden Jansson, ledamoten Söderholm och ersättaren Salmén.

Konsekvenser i fråga om pensionsförmånerna

En tjänsteman som redan suttit en period i lagtinget och som under följande period kommer in som ersättare för en lagtingsledamot som valts in i landskapsstyrelsen måste lämna sin tjänst. Detsamma gäller om han eller hon valts in i landskapsstyrelsen. Med hänsyn till den osäkra positionen som ersättare i lagtinget respektive ledamot av landskapsstyrelsen bör man enligt utskottets åsikt överväga att sänka kvalifikationstiden för erhållande av lagtings- respektive landskapsstyrelsepension från sju år till fyra år. Eftersom den pension som kan erhållas efter denna korta tid är relativt låg bör man även överväga att sänka kvalifikationstiden för full pension från 15 till 12 år, dvs. tre lagtingsperioder.

En sådan reform skulle ha den fördelen att alla som varit ledamöter av lagtinget och landskapsstyrelsen drar nytta av den, oavsett om man är i offentlig eller privat tjänst eller företagare. Samtidigt utökar den endast marginellt landskapets kostnadsbörda, beroende på att pension som utgår före 65 års ålder avräknas från pensionstagarens förvärvsinkomster.

Utskottet har till betänkandet fogat ett förslag till hemställningskläm om översyn av pensionsreglerna.

Detaljmotivering

1. Landskapslag om tjänstledighet för uppdrag som riksdagsman, lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen

1 § Enligt förslaget är rätten till tjänstledighet för den som valts till riksdagsman, lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen begränsad till en mandatperiod. Begreppet mandatperiod definieras i lagförslagets motiveringar som de fyra år som för uppdrag som riksdagsman infaller mellan två ordinarie riksdagsmannaval och för uppdrag som lagtingsledamot samt medlem av landskapsstyrelsen infaller mellan två ordinarie lagtingsval. I fråga om medlemmarna i landskapsstyrelsen avses sålunda inte den tid för vilken de upprätthåller sina uppdrag. Medlemmarna i landskapsstyrelsen skall enligt 5 § landskapslagen om Ålands landskapsstyrelse kvarstå i sina uppdrag så länge de åtnjuter lagtingets förtroende, dock så att sedan nyval till lagtinget ägt rum ny landskapsstyrelse alltid skall tillsättas. Om hela landskapsstyrelsen eller en medlem i landskapsstyrelsen avgår på egen begäran eller till följd av misstroendeförklaring från lagtinget anses sålunda inte en mandatperiod ha fullföljts. Enligt förslagets 2 mom. kan då fortsatt tjänstledighet komma i fråga.

Utskottet har konstaterat att en ny landskapsstyrelse efter nyval till lagtinget i allmänhet inte kan tillsättas förrän 3 - 4 veckor in på det nya lagtingets mandatperiod. Under den tiden skall medlemmarna i den avgående landskapsstyrelsen handha sina uppdrag till dess nya medlemmar utsetts. Utskottet har inhämtat att landskapsstyrelsens avsikt varit att de medlemmar av den avgående landskapsstyrelsen som eventuellt berörs av de aktuella tjänstledighetsreglerna skall kunna fortsätta att vara tjänstlediga under den tid som åtgår för att bilda den nya landskapsstyrelsen. I förtydligande syfte föreslår utskottet ett tillägg till lagtexten i detta avseende.

Utskottet konstaterar att såväl riksdagen som lagtinget kan upplösas. Upplöses riksdagen inleds en ny fullständig mandatperiod om fyra år. Upplöses däremot lagtinget, väljs de nya lagtingsledamöterna för den tid som motsvarar återstoden av det upplösta lagtingets

mandatperiod. De föreslagna reglerna i 2 mom. innebär i dessa situationer att en tjänsteman som varit riksdagsman och omväljs till uppdraget, kan påbörja en ny tjänstledighetsperiod om fyra år. En tjänsteman som varit tjänstledig för lagtingsledamotsuppdrag och omväljs kan däremot inte fortsätta att vara tjänstledig när den fyraåriga mandatperioden utlöpt.

2. Landskapslag om tjänstemannalagen för landskapet Åland

Utskottet föreslår att lagförslaget antas utan ändringar.

ÄRENDETS BEHANDLING

Lagtinget inbegärde den 15 mars 1999 lagutskottets yttrande över framställningen.

Utskottet har i ärendet hört lantrådet Roger Jansson, lagberedaren Diana Mörn, huvudförtroendemannen Jorma Lehtinen och organisationssekreteraren Maj-Britt Lind från Akava-Åland r.f. samt organisationschefen Tuula Mattsson från TCÅ r.f.

I ärendets avgörande behandling deltog ordföranden Wickström-Johansson, vice ordföranden Jansson, ledamöterna Sjöblom och Söderholm samt ersättaren Salmén.

Ordföranden Wickström-Johansson och ledamoten Sjöblom har lämnat en gemensam reservation till betänkandet.

Utskottet har enligt 23 § arbetsordningen utsett vice ordföranden Jansson att redogöra för ärendet.

UTSKOTTETS FÖRSLAG

Med hänvisning till det anförda föreslår utskottet

att Lagtinget antar det i framställningen ingående andra lagförslaget oförändrat samt

att Lagtinget antar det i framställningen ingående första lagförslaget i följande lydelse:

LANDSKAPSLAG
om tjänstledighet för uppdrag som riksdagsman,
lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen

I enlighet med lagtingets beslut *stadgas*:

1 §

Den som står i offentligrättsligt anställningsförhållande till landskapet och som *valts* till riksdagsman, lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen har rätt till tjänstledighet under den tid uppdraget varar, dock inte längre än en mandatperiod. *I fråga om uppdrag som medlem av landskapsstyrelsen omfattar mandatperioden även tiden efter ett lagtingsval tills en ny landskapsstyrelse har tillsatts. Efter en mandatperiod beviljas tjänstledighet för ett i detta moment avsett politiskt uppdrag endast om det följer av bestämmelserna i 2 mom.*

Rätt till tjänstledighet för uppdrag som avses i 1 mom. har också en tjänsteman som tidigare varit tjänstledig med stöd av denna lag, om tjänstledigheten då varade kortare tid än en mandatperiod eller om det har förflutit minst två mandatperioder sedan han eller hon senast var tjänstledig för *ett* sådant uppdrag som avses i 1 mom.

(3 mom. lika som i framställningen).

2 §

Tjänstledig enligt denna lag är även tjänsteman i landskapets anställning som enligt bestämmelserna i 8 § 2 och 3 mom. lagtingsordningen *för landskapet Åland (11/72)* inträder som ersättare för lagtingsledamot för viss tid.

(2 och 3 mom. lika som i framställningen).

3 §

(Lika som i framställningen).

Utskottet föreslår vidare

att Lagtinget måtte hemställa hos landskapsstyrelsen om en översyn av pensionsreglerna med syfte att förkorta kvalifikationstiden för erhållande av lagtings- och landskapsstyrelsepension.

Mariehamn den 18 mars 1999

Ordförande

Lotta Wickström-Johansson

Sekreterare

Lars Ingmar Johansson

Reservation

Vi stöder inte lagutskottets betänkande över landskapsstyrelsens förslag till ny lagstiftning om tjänstledighet för politiska förtroendeuppdrag (Nr 13/98-99).

Enligt gällande lag har alla landskapets tjänstemän som valts till uppdraget som riksdagsman, lagtingsledamot eller medlem av landskapsstyrelsen rätt till tjänstledighet i den utsträckning som behövs för att de skall kunna handha sitt förtroendeuppdrag. För vissa tjänster gäller även en skyldighet att vara tjänstledig under den tid uppdraget varar. Landskapsstyrelsen föreslår nu att rätten till tjänstledighet skall inskränkas till en mandatperiod och att tjänstledigheten skall vara obligatorisk för alla tjänstemän.

Vi anser att förslaget till begränsning av rätten till tjänstledighet på ett oskäligt sätt inskränker möjligheten för landskapets tjänstemän att åta sig politiska förtroendeuppdrag i riksdagen, lagtinget och landskapsstyrelsen.

Enligt regeringsformens 11 § skall det allmänna främja den enskildes rätt att ta del i samhällsverksamheten och att påverka beslut som gäller honom själv. Det gör vi inte genom att inskränka möjligheterna för en stor grupp i samhället att inneha politiska förtroendeuppdrag. I stället måste vi hitta lösningar för att förbättra möjligheterna för alla samhällsgrupper att utnyttja sin medborgerliga rätt att kandidera i val och inneha politiska förtroendeuppdrag.

Huvudmotivet till förslaget är enligt framställningen att en obegränsad rätt till tjänstledighet för lagtings- och landskapsstyrelseuppdrag har medfört att många av landskapets tjänster innehåses av vikarier, vilket inte är önskvärd situation. Möjligen kan en viss olägenhet uppstå i ett fåtal fall men vi anser inte att detta skulle motivera en begränsning av rätten till tjänstledighet till bara fyra år för landskapets samtliga tjänstemän.

Den föreslagna lagen omfattar inte den som kommer in som ersättare i lagtinget för en ledamot som blir medlem av landskapsstyrelsen eftersom en ersättare inte sitter en full mandatperiod. Detta innebär att den som fått ett så stort stöd av väljarna att han eller hon valts in i lagtinget endast har rätt till fyra års tjänstledighet medan den som inte har ett fullt så starkt stöd har en obegränsad rätt till tjänstledighet.

Vi anser att det inte finns något behov av den lagstiftning om inskränkt tjänstledighet som landskapsstyrelsen föreslår och som lagutskottet omfattat.

Vi föreslår därför

att lagen förkastas samt

att lagtinget hemställer hos landskapsstyrelsen om en helhetsöversyn av bestämmelserna om rätt till tjänstledighet för förtroendeuppdrag, skyldighet att vara tjänstledig för förtroendeuppdrag, rätt till befrielse från lagtingsuppdrag, arvoden för lagtingsuppdrag, kvalifikationstider för erhållande av pension för politiskt förtroendeuppdrag m.fl. bestämmelser som reglerar den praktiska möjligheten att åta sig och sköta förtroendeuppdrag, i syfte att underlätta för alla grupper i samhället att kandidera i val och inneha politiska förtroendeuppdrag.

Mariehamn den 18 mars 1999

Lotta Wickström-Johansson

Anne-Helena Sjöblom